

Siberkondrinin Diş Hekimi Korkusu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi Examining the Effect of Cyberchondria on Fear of the Dentist

 Ayhan Durmuş¹, Pınar Nur Dalgıç¹

¹ Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü

ÖZET

Çalışmanın amacı dijital teknoloji sorunu olan siberkondrinin diş hekimi korkusu üzerindeki etkisini belirlemektir. Çalışmanın evrenini herhangi bir Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesinden hizmet alan Yozgat Bozok Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklem seçiminde olasılıklı örnekleme yöntemlerinden rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini anketi doldurmayı kabul eden 200 birey oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri üç kısımdan oluşan anket formu ile toplanmıştır. Anket formunun ilk kısmında sosyo demografik ait bilgi formu, ikinci kısımda dental kaygı ve korku ölçeği (IDAF – 4C+) üçüncü kısımda ise siberkondri ölçeği yer almaktadır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, güvenilirlik analizi, korelasyon analizi, regresyon analizi ve fark analizleri (Mann-Whitney U, Kruskal Wallis) kullanılmıştır. Çalışmada siberkondrinin IDAF-4C+ üzerinde pozitif yönlü etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca siberkondri ile IDAF-4C+ ve alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak yüksek düzeyde siberkondri sergileyen bireyler, diş hekimi ziyaretleri ve prosedürleriyle ilgili yüksek düzeyde korku ve endişe bildirme eğilimine girebilir. Bu durum, çevrimiçi sağlık bilgisi aramanın zihinsel sağlık üzerindeki zararlı etkisinin altını çizmektedir. Ayrıca üniversite öğrencileri arasında siberkondri kaynaklı dişhekimliği korkusunu gidermek için hedefe yönelik müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: siberkondri, diş hekimi korkusu, dental kaygı, IDAF-4C+

ABSTRACT

The aim of the study is to determine the effect of cyberchondria, a digital technology problem, on dentist fear. The population of the study consists of students from Yozgat Bozok University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Health Management, who receive service from any Oral and Dental Health Hospital. The random sampling method, one of the probability sampling methods, was used in the sample selection of the study. The sample of the study consists of 200 individuals who agreed to fill out the survey. The data of the study was collected with a survey form consisting of three parts. The first part of the survey form includes the socio-demographic information form, the second part includes the dental anxiety and fear scale (IDAF – 4C+), and the third part includes the cyberchondria scale. Descriptive statistics, reliability analysis, correlation analysis, regression analysis and difference analyzes (Mann-Whitney U, Kruskal Wallis) were used to analyze the data. In the study, it was determined that cyberchondria had a positive effect on IDAF-4C+. In addition, it was determined that there was a positive significant relationship between cyberchondria and IDAF-4C+ and its subscales. As a result, individuals who exhibit high levels of cyberchondria may tend to report high levels of fear and anxiety regarding dental visits and procedures. This highlights the detrimental impact of seeking health information online on mental health. Additionally, targeted interventions are needed to address cyberchondria-induced dental fear among college students.

Keywords: cyberchondria, fear of dentist, dental anxiety, IDAF-4C+

Corresponding Author: Ayhan Durmuş, e-mail: ayhan.durmus@yobu.edu.tr

Received: 12.06.2024, Accepted: 05.08.2024, Published Online: 16.09.2024

How to cite: Durmuş, A., and Dalgıç, P.N. (2024). Siberkondrinin Diş Hekimi Korkusu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Anatolian Journal of Mental Health*. 1(2):23-39. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13765908>

GİRİŞ

Gelişen ve değişen dünyada internet ile ilgili teknolojilerin yaygınlığı arttıkça ‘internet bağımlılığı’, ‘teknoloji bağımlılığı’ gibi kavramlar da git gide önemini arttırmaktadır (Starcevic ve Aboujaoude, 2015). 2022 istatistiklerine göre, dünya nüfusunun yaklaşık %67,9’u internet kullanmaktadır (Internet World Stats, 2023). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan 2023 yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması’na göre evden internete erişim imkanı olan hanelerin oranı %95,5; 16-74 yaş grubundaki bireylerde internet kullanım oranı, %87,1’dir. Cinsiyet açısından internet kullanım oranı; erkeklerde %90,9, kadınlarda %83,3 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2023).

İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte, bireylerin sağlık bilgilerine erişimi de daha kolay hale gelmiştir. Sağlıklarıyla ilgili endişeleri olan insanlar, teşhis koymak veya kendilerini güvence altına almak amacıyla internete erişebilmektedirler (McMullan ve diğerleri, 2019). Böylelikle siberkondri adı verilen ve çağın hastalığı olarak adlandırılan kavram ortaya çıkmıştır (Turan, 2022). Sağlıkla ilgili bilgilerin internette aşırı ve tekrarlı bir biçimde aranmasıyla oluşan sağlık kaygısı ve sıkıntısına siberkondri adı verilmektedir (McMullan ve diğerleri, 2019). Siberkondri hastaları, destek almak yerine genellikle çevrimiçi olarak keşfettikleri bilgileri kullanırlar. Bu nedenle de korku ve endişelerini tetiklemiş olurlar. İnternet aracılığıyla edinilen bilgiler her zaman doğru ve güvenilir bilgiyi veremeyeceğinden, çevrimiçi sağlık aramaları bireyin sağlığıyla ilgili belirsizliği artırabilir ve bireyin ruhsal ya da fiziksel sağlığının olumsuz yönde etkilenmesine ayrıca korku ve stres durumu yaşamasına sebep olabilir (Starcevic ve Aboujaoude, 2015). Mevcut araştırmalar da siberkondri ile sağlık anksiyetesi (Yalçın ve diğerleri, 2024; Göde ve Öztürk, 2023; Mestre-Bach ve Potenza, 2023; Özyıldız ve Alkan, 2022; Akgül ve Atalan Ergin, 2021), stres (Durmuş ve diğerleri, 2022; Han ve diğerleri, 2021; Shailaja ve diğerleri, 2020), COVID-19 korkusu (Belli, 2022; Boysan ve diğerleri, 2022; Durmuş ve diğerleri, 2022; Wu ve diğerleri, 2021), COVID-19 risk algısı ve COVID-19 aşısı yaptırma niyeti (Cheng ve Espanha, 2024; Ahorsu ve diğerleri, 2022) gibi bir çok davranışsal konu ile ilişki olduğu görülmektedir.

Bireylerin beden ve ruhsal olarak kendilerini tehlikede görmesi, yaşadıkları huzursuzluk duygusuyla birlikte korku ve kaygıları ortaya çıkarabilir (Şahin, 2019). Korku, insanların beklenmedik ve öngörülemeyen durumlarla yüzleşirken içlerinde oluşan derin ve yoğun bir duygudur. Frank Furedi'nin perspektifinden bakıldığında, korku, bu tür durumlarla karşılaşan bireylerin zihninde beliren ve korkuyla ilgili düşüncelere odaklanmalarını sağlayan bir mekanizmadır (Furedi, 2001:8). Korku biyolojik ve fiziksel olduğu kadar psikolojik ve ruhsal alanları da kapsayan çok boyutlu bir kavramdır. Biyolojik durum,

korkuyla ilişkili fiziksel reaksiyonları (bireyin gözbebeklerinin genişlemesi, adrenal salgılanması vb.) içerir. Psikolojik alanda korku daha çok bir “duygu” olarak görülmektedir (Svendsen, 2017). Mannoni (1992) korkuyu iki farklı düzeyde tartışmaktadır: psikolojik düzey ve fizyolojik düzey. Psikolojik düzeyde birey korkuyla karşı karşıya kaldığı tehlikeli durumdan kaçmaya ve kendini kurtarmaya çalışır; Fizyolojik düzeyde, birey korkuyla karşılaştığında fizyolojik tepkiler (örneğin soğuk ter) gösterir. Dolayısıyla korku, tepkilere neden olmaz, bunun yerine tepkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkar (LeDoux ve Hofmann, 2017).

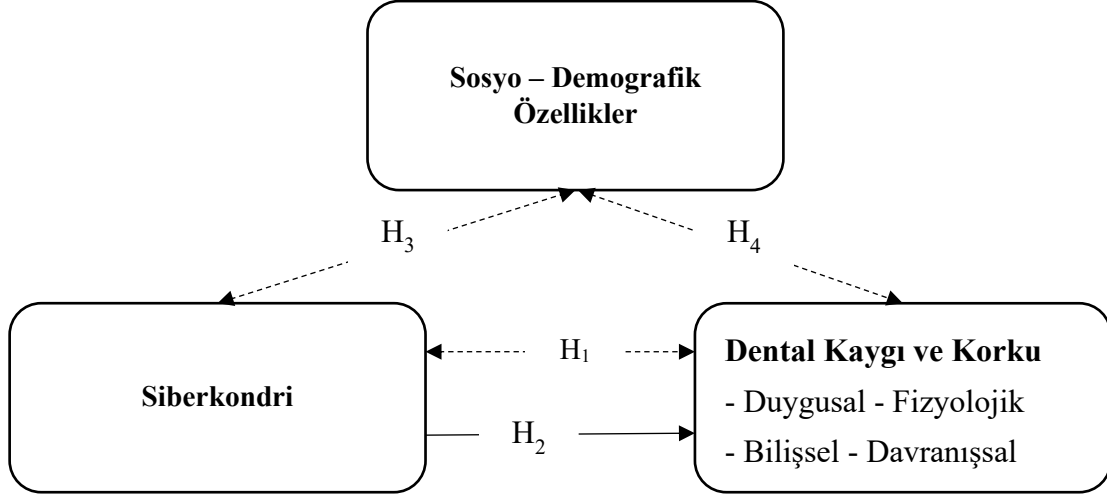
Diş hekimliği alanında, korku genellikle iki farklı kategoride incelenir: Dental korku ve dental anksiyete. Amerikan Psikoloji Derneği'nin (American Psychological Association [APA]) açıklamasına göre, diş hekim korkusu genellikle bir tür fobi olarak sınıflandırılır ve çeşitli durumlarda kişilerin yaşamlarını etkileyen önemli olaylar olarak tanımlanır (Regier, First ve Marshall, 2002). Dental anksiyete, diş tedavisiyle ilişkili korku ve kaygı duygularını ifade eder. Dental korku, huzursuzluk tarafından tetiklenen ve gerçek uyarıcılara dayanan bir tepki iken, anksiyete ise mevcut bir tehlike olmadığında aniden gelişmeyen bir duygusal tepkidir (Jaakkola ve diğerleri, 2009; Fırat, Tunç ve Sarı, 2006).

Diş hekim korkusuyla mücadele eden bireyler, ağız sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaşayabilirler. Bu etkiler arasında fiziksel semptomların yanı sıra psikolojik problemler de yer alabilir. Örneğin, diş hekim ziyaretinden kaçınma nedeniyle diş çürükleri veya diğer ağız hastalıklarının ilerlemesi gibi fiziksel problemler ortaya çıkabilir. Bununla birlikte, ruhsal olarak da etkilenebilirler; sosyal izolasyon, düşük özgüven, hatta depresyon gibi durumlarla karşılaşabilirler. Ayrıca, günlük yaşam aktivitelerinden kaçınma, yeme alışkanlıklarında değişiklik, hatta iş veya okul performansında düşüş gibi sonuçlar da görülebilir (Vaizoglu ve diğerleri, 2004). Kayaaltı Yüksek ve Beşiroğlu'nun (2021) çalışmasında, diş hekimine tedavi veya kontrol amacıyla başvuran bireylerin dental anksiyete düzeylerini belirlemek, dental korkuya etki eden faktörleri incelemek ve dental korkunun ağız hijyen alışkanlıkları ile yaşam kalitesine olan etkisini değerlendirmek amaçlanmıştır. Çalışmada daha önce diş hekimine başvurup olumsuz bir dental tedavi deneyimi yaşamış olan hastaların dental anksiyete düzeylerinin, diğerlerine kıyasla daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca, düşük dental anksiyeteye sahip olan hastaların düzenli diş fırçalama alışkanlıklarının daha iyi olduğunu tespit etmişlerdir.

Bu çalışmanın önemi, siberkondrinin diş hekim korkusu üzerindeki potansiyel etkilerini inceleyerek, dijital sağlık kaynaklarının bu korkuyu artırma veya azaltma üzerindeki rolünü anlamamıza yardımcı olabilecek olmasıdır. Ayrıca siberkondrinin diş

hekimi korkusu üzerindeki etkisini anlamamıza ve bu konuda bilinçli müdahaleler geliştirmemize olanak tanıyabilir. Bu kapsamda dijital teknoloji sorunu olan siberkondrinin diş hekimi korkusu üzerindeki etkisini belirlemek ve bu korkuyu üniversite öğrencileri üzerinde nasıl etkilediğini araştırmak çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Şekilde 1’de çalışmanın amacına ilişkin model yer almaktadır.

Şekil 1. Çalışmanın Modeli

Çalışmanın modeline uygun biçimde hipotezler geliştirilmiştir.

H₁: Siberkondri ile Dental kaygı ve korku arasında ilişki vardır.

H₂: Siberkondrinin Dental kaygı ve korku üzerinde etkisi vardır.

H₃: Siberkondri ile sosyo – demografik özellikler arasında farklılıklar vardır.

H₄: Dental kaygı ve korku ile sosyo – demografik özellikler arasında farklılıklar vardır.

H_{4a}: Duygusal - Fizyolojik ile sosyo – demografik özellikler arasında farklılıklar vardır.

H_{4b}: Bilişsel – Davranışsal ile sosyo – demografik özellikler arasında farklılıklar vardır.

YÖNTEM

Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini herhangi bir Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesinden hizmet alan Yozgat Bozok Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklem seçiminde olasılıklı örnekleme

yöntemlerinden rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini anketi doldurmayı kabul eden 200 birey oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri üç kısımdan oluşan anket formu ile toplanmıştır. Anket formunun ilk kısmında sosyo demografik ait bilgi formu, ikinci kısımda dental kaygı ve korku ölçeği (IDAF – 4C+) üçüncü kısımda ise siberkondri ölçeği yer almaktadır.

Sosyo – Demografik Özellikler

Bu kısımda, bireylerin cinsiyeti, ne kadar sıklıkla dişlerini fırçaladıkları, sigarı kullanımları, diş hekimine gitme sıklıkları, diş hekimine gitme nedenleri ve hizmetten memnun olmadıkları için daha önce diş hekimlerini değiştirip değiştirmediklerini ifade eden bilgiler sorulmaktadır.

Dental Kaygı ve Korku Ölçeği (IDAF – 4C+)

Ölçek Armfield (2010) tarafından geliştirilmiş olup, Boz (2017) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin orijinali 8 ifade ve 4 alt boyuttan (bilişsel, davranışsal, duygusal ve fizyolojik) oluşmaktadır. Türkçe uyarlama çalışmasında ölçek 8 ifadeden oluşmakta olup, *Duygusal – Fizyolojik ve Bilişsel - Davranışsal* olmak üzere iki alt boyutta toplanmıştır. İfadeler 5'li likert (1 -Kesinlikle Katılmıyorum, 5 – Kesinlikle Katılıyorum) şeklinde hazırlanmıştır.

Kısa Siberkondri Ölçeği

Ölçek, Jokić-Begić ve meslektaşları tarafından 2019 yılında geliştirilmiştir. Dört ifadeden (örnek ifade, koronavirüs ile ilgili sağlık bilgisini araştırdıktan sonra korkarım) oluşmaktadır. Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Durmuş ve diğerleri, 2022 tarafından yapılmıştır. Ölçek 5'li Likert yapıda tasarlanmış olup; 1 kesinlikle katılmıyorum – 5 kesinlikle katılıyorum şeklinde düzenlenmiştir.

Katılımcılardan anket formunda bulunan seçeneklerden en uygun olanı işaretlemeleri istenmiştir.

Verilen Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler, tanımlayıcı istatistikler, güvenilirlik analizi, korelasyon analizi, regresyon analizi ve fark

analizleri (Mann-Whitney U, Kruskal Wallis) kullanılarak analiz edildi. Veriler %95 güven aralığıyla analiz edildi.

BULGULAR

Katılımcıların sosyo demografik bulgularının yer aldığı Tablo 1'e göre; katılımcıların %61'i kadın %39'u erkektir. Katılımcıların %65,5'i günde 3 defa dişlerini fırçalamaktadır. %59,5'i sigara kullanmamaktadır. İhtiyacı olduğunda diş hekimine giden katılımcıların sayısı 109 ve 6 ayda bir gidenlerin sayısı 41 dir. Diş hekiminde memnun olmadığı için diş hekimini değiştiren katılımcıların sayısı 125'tir. Katılımcıların diş hekimine gitme nedenleri ise sırasıyla; muayene kontrol (%30), dolgu (%26), ağrı (%15), diş çektirme (%7), cerrahi işlem (%5,5), diş eti şikayeti (%5) ve protez (%2,5) dir.

Tablo 1. Sosyo Demografik Değişkenlere Ait Bulgular (n=200)

Değişkenler		Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	78	39,0
	Kadın	122	61,0
Ne Kadar Sıklıkla Dişlerinizi Fırçalarsınız?	Günde 1 Defa	40	20,0
	Günde 2 Defa	24	12,0
	Günde 3 Defa	131	65,5
	Haftada 1 Defa	4	2,0
	Aklıma Gelince	1	,5
Sigara Kullanır mısınız?	Kullanmam	119	59,5
	Yarım Paketten Az	31	15,5
	Yarım Paket	24	12,0
	1 Paket	17	8,5
	1 Paketten Fazla	9	4,5
Toplam		200	100,0
Diş Hekimine Hangi Sıklıkla Gidersiniz?	6 Ayda 1	41	20,5
	Yılda 1	16	8,0
	1 Yıldan Fazla Ralıklarla	16	8,0
	İhtiyacım Olduğunda	109	54,5

En Son Diş Hekimine Gitmenizin Nedeni Nedir?	Muayene Kontrol	60	30,0
	Dolgu	52	26,0
	Ağrı	30	15,0
	Diş Çektirme	14	7,0
	Cerrahi İşlem	11	5,5
	Diş Eti Şikayeti	10	5,0
	Protez	5	2,5
Hizmetten Memnun Olmadığınızı İçin Daha Önce Diş Hekiminizi Değiştirdiniz mi?	Evet	57	28,5
	Hayır	125	62,5
Toplam		182	91,0

Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik, ortalama ve standart sapma değerlerine ilişkin bulgular Tablo 2’de yer almaktadır. Buna göre, Siberkondri ölçeğinin cronbach’s alpha değeri 0,929, IDAF – 4C+’nin cronbach’s alpha değeri 0,942, IDAF – 4C+’nin alt boyutlarından Duygusal Fiziksel boyutunun cronbach’s alpha değeri 0,942 ve Bilişsel Davranışsal boyutunun cronbach’s alpha değeri 0,840’dır. Jokić-Begić ve meslektaşları (2019) Siberkondri ölçeğine ilişkin cronbach’s alpha değerini 0,77, Durmuş ve diğerleri, (2022) çalışmasında Siberkondri’nin cronbach’s alpha değerini 0,94 bulmuştur. Armfield (2010) çalışmasında IDAF – 4C+’nin cronbach’s alpha değerini 0,94 ve Boz (2017) genel güvenilirliği 0,842 bulmuştur. Çalışma kullanılan ölçeklerin cronbach’s alpha değerleri orijinal ve Türkçe uyarlama çalışma ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca cronbach’s alpha değerlerinin 0.80 ve üzerinde olması (Karagöz, 2019) ölçeklerin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Öçeklerin ortalama değerlerini incelediğimizde ortalamaların 2,5’un altında değerlere sahip olduğunu görmekteyiz (Tablo 2). Buna göre katılımcıların siberkondri ve korku davranışı sergileme düzeylerinin ortalamanın altında kaldığını ifade edebiliriz.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Ortalama ve Güvenilirlik Bulguları

	Cronbac's Alpha	Ortalama	Std. Sapma
Duygusal Fiziksel	0,942	2,43	1,14
Bilişsel Davranışsal	0,840	2,13	0,98

IDAF-4C+	0,942	2,32	1,02
Siberkondri	0,929	2,41	1,05

IDAF-4C+ ve altı boyutları ile Siberkondri arasındaki ilişkiyi incelemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3’de görüldüğü gibidir. Buna göre, Siberkondri ile IDAF-4C+, Duygusal Fiziksel boyut ve Bilişsel Davranışsal boyut arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmaktadır (H₁ kabul).

Tablo 3. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Bulguları

	1	2	3	4
Duygusal Fiziksel (1)	1			
Bilişsel Davranışsal (2)	0,777**	1		
IDAF-4C+ (3)	0,974**	0,900**	1	
Siberkondri (4)	0,758**	0,756**	0,798**	1

** . 0.01 düzeyinde anlamlı korelasyon vardır.

Tablo 4’teki sonuçlar incelendiğinde kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı ve kullanılabilir olduğu görülmektedir (F=347,561; p=0,000). Modelin ilişki katsayısı 0,80’dür ve siberkondrinin IDAF-4C+’yi yordama etkisi %64’tür. Modele göre siberkondri IDAF-4C+’yi pozitif yönde etkilemektedir (H₂ kabul).

Tablo 4. Siberkondrinin Dental Kaygı ve Korku Üzerindeki Etkisine Ait Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Standartlaştırılmamış Değerler		Standartlaştırılmış Değerler	t	p
		B	Std. Hata	Beta		
IDAF – 4C+	(Sabit)	0,447	0,110		4,079	0,000
	Siberkondri	0,777	0,042	0,798	18,643	0,000
F= 347,561; p=0,00; R=0.80; R²=0,64						

Değişkenler ile Sosyo Demografik Değişkenler Arasındaki Farklılığa Bulgular

Araştırmada veriler analiz edilmeden önce verilerin normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Verilerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri hesaplandı. “-2,0 ile +2,0” arasındaki çarpıklık ve basıklık değerleri verilerin normal dağıldığını gösterir

(George ve Mallery, 2010). Çalışmadaki verilerin normal dağılım göstermediği bundan dolayı nonparametrik analizlerden yararlanılmıştır.

Bu kısımda, sosyo-demografik değişkenler ile Siberkondri, IDAF-4C+, Duygusal Fiziksel boyut ve Bilişsel Davranışsal boyut arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda, farklılık bulunmayan demografik değişkenler tablolara konulmamıştır.

Katılımcıların cinsiyetleri ile Bilişsel Davranışsal alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır (Tablo 5). Analiz sonuçlarına bakıldığında Bilişsel Davranışsal alt boyutunda cinsiyetin, erkekler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Fark Analizi

Cinsiyet		N	Sıra Ortalaması	Mann-Whitney U	p
Bilişsel Davranışsal	Erkek	78	110,84	3951,500	0,041
	Kadın	122	93,89		

Katılımcıların diş hekimine gitme sıklıkları ile ölçekler arasındaki farklılığı tespit etmek için Kruskal Wallis analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 6’da görüldüğü gibidir. Buna göre; Duygusal Fiziksel alt boyutundaki farklılık 6 ayda bir diş hekimine giden ile ihtiyacı olduğuna diş hekimine giden arasında; IDAF-4C+ deki farklılık 6 ayda bir diş hekimine giden ile ihtiyacı olduğuna diş hekimine giden arasında; Siberkondri’deki farklılık ise hem 6 ayda bir diş hekimine giden ile ihtiyacı olduğuna diş hekimine giden hem de yılda bir diş hekimine giden ile ihtiyacı olduğuna diş hekimine giden arasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların Diş Hekimine Gitme Sıklıklarına Göre Fark Analizi

Diş Hekimine Hangi Sıklıkla Gidersiniz?		N	Sıra Ortalaması	X ²	p	Fark
Duygusal Fiziksel	6 Ayda Bir ¹	41	76,05	8,247	,041	1-4, p=0,01
	Yılda Bir ²	16	78,72			
	1 Yıldan Fazla Aralıklarla ³	16	82,59			
	İhtiyacım Olduğunda ⁴	109	100,50			

IDAF-4C+	6 Ayda Bir ¹	41	75,45	8,064	,045	1-4, p=0,02
	Yılda Bir ²	16	79,84			
	1 Yıldan Fazla Aralıklarla ³	16	83,97			
	İhtiyacım Olduğunda ⁴	109	100,35			
Siberkondri	6 Ayda Bir ¹	41	77,94	8,514	,037	1-4, p=0,04; 2-4, p=0,03
	Yılda Bir ²	16	70,34			
	1 Yıldan Fazla Aralıklarla ³	16	87,75			
	İhtiyacım Olduğunda ⁴	109	100,26			

Yukarıdaki fark analizi sonuçlarına göre; diş hekimine gitme sıklığı ile siberkondri arasındaki farklılık dışında H₃ hipotezi reddedilmiştir. IDAF-4C+ ile diş hekimine gitme sıklığı arasındaki farklılık dışında H₄ hipotezi reddedilmiştir. Ayrıca Duygusal Fiziksel alt boyutu ile diş hekimine gitme sıklığı arasındaki farklılık dışında H_{4a} hipotezi ve Bilişsel Davranışsal alt boyut ile cinsiyet arasındaki farklılık dışında H_{4b} hipotezi reddedilmiştir.

TARTIŞMA

Siberkondrinin diş hekimini korkusu üzerindeki etkisini belirlemek ve bu korkuyu üniversite öğrencileri üzerinde nasıl etkilediğini incelemek amacıyla gerçekleştirdiğimiz çalışmanın bulguları siberkondri, diş hekimini korkusu ve bunların üniversite öğrencileri üzerindeki etkileri arasındaki karmaşık ilişkiye ışık tutmaktadır. Siberkondri ile ilgili davranışlar ve IDAF-4C+ düzeylerinin kapsamlı bir incelemesi, bu iki konunun hem klinik hem akademik ortamlarda ele alınmasının önemini vurgulayan önemli ilişkiler ortaya koymuştur. Bu bulgularla doğrudan ilişkili çalışmalar literatürde yer almamaktadır. Fakat literatürdeki siberkondri ile sağlık anksiyeti ve korku arasındaki ilişkiye dair çalışmalarla (Göde ve Öztürk, 2023; Tuna ve diğerleri, 2023; Yücel ve diğerleri, 2023; Kumchenko ve diğerleri, 2021; Kurcer ve diğerleri, 2021; Jungmann ve Witthöft, 2020; Shailaja ve diğerleri, 2020; Bati ve diğerleri, 2018; Doherty-Torstrick ve diğerleri, 2016) benzerlik göstermektedir. Buna göre sağlıklı ilgili aşırı internet araması ve kendi kendine teşhis koyma ile karakterize edilen siberkondri, üniversite öğrencileri arasında artan dişhekimliği korkusunun önemli bir

belirleyicisi olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca çevrimiçi sağlık bilgilerine erişimin kolaylığı asılsız korkuları ve diş bakımıyla ilgili endişeleri artırarak riskler oluşturabilir.

Çalışmanın amacına ilişkin bir diğer bulgu ise siberkondrinin IDAF-4C+ üzerinde pozitif yönlü etkisinin olmasıdır. Konuyla doğrudan ilişkili herhangi bir çalışma olmmasına rağmen Doğanıyğit ve Keçeligil'in (2022) çalışmaları da benzer bir sonuca varmış, siberkondrinin sağlık kaygısı üzerinde pozitif yönlü bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, Newby ve McElroy'un (2020) bulguları da, bireylerin internetten hastalık arama davranışlarının artmasıyla birlikte sağlık anksiyetesinin de arttığını desteklemektedir. Satyarup ve diğerleri (2023) çalışmalarında, diş hekimine gitme konusunda korku ve kaygı duyan kişilerin siberkondri davranışı prevalansını daha yüksek bulmuşlardır. Özellikle COVID-19 pandemisi sırasında, aşırı internet kullanımının sağlık kaygısı, sağlık anksiyetesi ve sağlık korkusu gibi davranışları artırdığına dair birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin; Yam ve diğerleri (2021), Hashemi ve diğerleri (2020), Jokic-Begic ve diğerleri (2020), Oniszczenko (2021), Rahme ve diğerleri (2021), Shailaja ve diğerleri (2020) çalışmalarında siberkondrinin Covid-19 korkusunun üzerinde pozitif yönlü etkisinin olduğunu belirlemişlerdir. Yapılan araştırmalar siberkondrinin IDAF -4C+ üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Kısıtlılıklar

Çalışmanın örneklemi yalnızca Yozgat Bozok Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencilerinden oluştuğundan, elde edilen sonuçların diğer coğrafi bölgelerdeki veya farklı üniversitelerdeki öğrenciler için genellenebilirliği sınırlıdır. Bu durum araştırmanın kısıtlılığını oluşturmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Siberkondri, internet ve dijital teknolojileri yoğun olarak kullanan üniversite öğrencileri arasında artan bir gösterge olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, IDAF -4C+ ile değerlendirildiğinde, siberkondrinin üniversite öğrencileri arasında önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. İnternet kaynaklarının çoğalması, sağlık bilgilerine benzeri görülmemiş bir erişim sunarken, aynı zamanda asılsız korkuları daha da artırmaktadır ve diş bakımıyla ilgili yanlış kanıların devam etmesine neden olmaktadır. Bu durum, siberkondrinin ruh sağlığı ve refahı üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için üniversite

popülasyonları arasında dijital sağlık okuryazarlığını ve eleştirel değerlendirme becerilerini teşvik etmenin önemini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak yüksek düzeyde siberkondri sergileyen bireyler, diş hekimi ziyaretleri ve prosedürleriyle ilgili yüksek düzeyde korku ve endişe bildirme eğilimine girebilir. Bu durum, çevrimiçi sağlık bilgisi aramanın zihinsel sağlık üzerindeki zararlı etkisinin altını çizmektedir. Ayrıca üniversite öğrencileri arasında siberkondri kaynaklı dişhekimliği korkusunu gidermek için hedefe yönelik müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bulguların ışığında, sağlık uygulayıcıları, eğitimciler ve politika yapıcılar, diş bakımıyla ilgili siberkondri kaynaklı korku ve kaygıları gidermek için proaktif önlemler almaya teşvik edilmektedir. Kanıta dayalı sağlık bilgisi okuryazarlığını teşvik ederek ve kaygı yönetimine yenilikçi yaklaşımlar uygulayarak, üniversite öğrencilerinin ağız sağlıkları hakkında bilinçli kararlar vermelerini ve diş tedavisine başvurmanın önündeki engelleri aşmalarını sağlayabiliriz. Özetle, bu çalışma üniversite öğrencileri arasında siberkondri kaynaklı dişhekimliği korkusunu gidermek için disiplinler arası işbirliğine ve bütünsel yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Böylelikle, korku ve kaygının temel nedenlerini ele alarak, proaktif bir ağız sağlığı yönetimi kültürünü geliştirebilir ve üniversite topluluklarının genel refahını artırabiliriz.

Araştırma Beyanı

Etik Onay: Y.B. Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 22.05.2024 tarih ve 14/28 nolu kararı ile etik izni alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çalışmayla ilgili herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Finansal Destek: Bu çalışma kamu, ticari veya sosyal kâr sektörlerindeki herhangi bir finansman kuruluşundan herhangi bir hibe almamıştır.

REFERENCES

- Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Alimoradi, Z., Griffiths, M. D., Chen, H. P., Broström, A., ... & Pakpour, A. H. (2022). Cyberchondria, fear of COVID-19, and risk perception mediate the association between problematic social media use and intention to get a COVID-19 vaccine. *Vaccines*, 10(1), 122. DOI10.3390/vaccines10010122
- Akgül, G., & Atalan Ergin, D. (2021). Adolescents' and parents' anxiety during COVID-19: Is there a role of cyberchondriasis and emotion regulation through the internet?. *Current Psychology*, 40(10), 4750-4759.
- Armfield, J. M. (2010). Development and Psychometric Evaluation of the Index of Dental Anxiety and Fear (IDAF-4C+), *Psychological Assessment*, 22 (2), 279-287, DOI: 10.1037/a0018678
- Bati, A. H., Mandiracioglu, A., Govsa, F., & Çam, O. (2018). Health anxiety and cyberchondria among Ege University health science students. *Nurse education today*, 71, 169-173.
- Baumgartner, S. E., & Hartmann, T. (2011). The role of health anxiety in online health information search. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, 14(10), 613-618.
- Belli, M. (2022). The effect of coronavirus fear on cyberchondria level in students studying in the field of health. *Turkish Journal of Health Science and Life*, 5(2), 142-151.
- Boysan, M., Eşkisü, M., & Çam, Z. (2022). Relationships between fear of covid-19, cyberchondria, intolerance of uncertainty, and obsessional probabilistic inferences: A structural equation model. *Scandinavian Journal of Psychology*, 63(5), 439-448.
- Boz, S. (2017). Korku Algısı: Diş Tedavisi Gören Hastalar Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hasan Kalyoncu Üniversitesi. Gaziantep.
- Cheng, C., & Espanha, R. (2024). The Impact of Information Overload on Covid-19 Vaccination Acceptance: the Mediating Role of Cyberchondria. *The Journal of Medicine, Humanity and Media*, 2(1), 146-166.
- Doğanyigit, P. B., & Keçeligil, H. T. (2022). The effect of individuals health anxiety on Cyberchondry during the Covid-19 pandemic. *Manisa Celal Bayar University Journal of Institute of Health Science*, 9(3), 355-362.
- Doherty-Torstrick, E. R., Walton, K. E., & Fallon, B. A. (2016). Cyberchondria: parsing health anxiety from online behavior. *Psychosomatics*, 57(4), 390-400.

- Durmuş, A., Deniz, S., Akbolat, M., & Çimen, M. (2022). Does cyberchondria mediate the effect of COVID-19 fear on the stress?. *Social Work in Public Health*, 37(4), 356-369.
- Fırat, D., Tunc, E. P., & Sar, V. (2006). Dental anxiety among adults in Turkey. *J Contemp Dent Pract*, 7(3), 75-82.
- Furedi, F. (2001). *Korku Kültürü*, (Çeviren: B. Yıldırım), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. Boston: Pearson.
- Göde, A., & Öztürk, Y. E., (2023). Üniversite Öğrencilerinin Siberkondri Düzeylerinin Sağlık Kaygısı Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *Selçuk Sağlık Dergisi*, 4(Kongre Özel), 1-17.
- Han, L., Zhan, Y., Li, W., Xu, Y., Xu, Y., & Zhao, J. (2021). Associations between the perceived severity of the COVID-19 pandemic, cyberchondria, depression, anxiety, stress, and lockdown experience: cross-sectional survey study. *JMIR public health and surveillance*, 7(9), e31052. <https://doi.org/10.2196/31052>.
- Hashemi, S. G. S., Hosseinneshad, S., Dini, S., Griffiths, M. D., Lin, C. Y., & Pakpour, A. H. (2020). The mediating effect of the cyberchondria and anxiety sensitivity in the association between problematic internet use, metacognition beliefs, and fear of COVID-19 among Iranian online population. *Heliyon*, 6(10). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e05135>
- Internet World Stats (cited 2024 April 22). Available From: <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>
- Jaakkola, S., Rautava, P., Alanen, P., Aromaa, M., Pienihäkkinen, K., Räihä, H., Vahlberg, T., Mattila, M.L., & Sillanpää, M. (2009). Dental fear: one single clinical question for measurement. *The open dentistry journal*, 3, 161. doi: 10.2174/1874210600903010161
- Jokic-Begic, N., Lauri Korajlija, A., & Mikac, U. (2020). Cyberchondria in the age of COVID-19. *PloS One*, 15(12), e0243704. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0243704>
- Jokić-Begić, N., Mikac, U., Čuržik, D., & Jokić, C. S. (2019). The Development and Validation of the Short Cyberchondria Scale (SCS). *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 41(4), 662-676.
- Jungmann, S. M., & Witthöft, M. (2020). Health anxiety, cyberchondria, and coping in the current COVID-19 pandemic: Which factors are related to coronavirus anxiety?. *Journal of Anxiety Disorders*, 73, 102239.

- Karagöz, Y. (2019). SPSS-AMOS-META Uygulamalı İstatistiksel Analizler. 2. Baskı. Nobel Akademik, Ankara.
- Kayaaltı Yüksek, S., & Beşiroğlu, E. (2021). Dental Anksiyetenin Ağız Hijyen Alışkanlıkları ve Yaşam Kalitesine Etkisinin Değerlendirilmesi. *Selcuk Dental Journal*, 8(2), 412-419. <https://doi.org/10.15311/selcukdentj.677969>
- Kumchenko, S., Rostovzeva, N., Rasskazova, E., & Tkhostov, A. (2021). Relationship of cyberchondria to hypochondriac beliefs and internet use. *European Psychiatry*, 64(1), 186-187.
- Kurcer, M. A., Erdogan, Z., & Cakir Kardes, V. (2022). The effect of the COVID-19 pandemic on health anxiety and cyberchondria levels of university students. *Perspectives in Psychiatric Care*, 58(1), 132-140.
- LeDoux, J. E., & Hofmann, S. G. (2018). The subjective experience of emotion: a fearful view. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 19, 67-72. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2017.09.011>
- Mannoni, P. (1992). Korku, Çev. Işın Gürbüz, İstanbul, İletişim Yayınları.
- McMullan, R. D., Berle, D., Arnáez, S., & Starcevic, V. (2019). The relationships between health anxiety, online health information seeking, and cyberchondria: *Systematic review and meta-analysis*. *Journal of affective disorders*, 245, 270-278. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2018.11.037>
- Mestre-Bach, G., & Potenza, M. N. (2023). Cyberchondria: a growing concern during the COVID-19 pandemic and a possible addictive disorder?. *Current Addiction Reports*, 10(1), 77-96.
- Newby, J. M., & McElroy, E. (2020). The impact of internet-delivered cognitive behavioural therapy for health anxiety on cyberchondria. *Journal of Anxiety Disorders*, 69, 102150. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2019.102150>
- Oniszczenko, W. (2021). Anxious temperament and cyberchondria as mediated by fear of COVID-19 infection: a cross-sectional study. *PLoS One*, 16(8), e0255750. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0255750>
- Özyıldız, K. H., & Alkan, A. (2022). Akademisyenlerin Sağlık Anksiyeteleri İle Siberkondri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(33), 309-324.
- Rahme, C., Akel, M., Obeid, S., & Hallit, S. (2021). Cyberchondria severity and quality of life among Lebanese adults: the mediating role of fear of COVID-19, depression, anxiety,

- stress and obsessive-compulsive behavior—a structural equation model approach. *BMC Psychology*, 9, 1-12. <https://doi.org/10.1186/s40359-021-00674-8>
- Regier, D. A., First, M., Marshall, T., & Narrow, W. E. (2002). The American Psychiatric Association (APA) classification of mental disorders: strengths, limitations and future perspectives. *Psychiatric diagnosis and classification*, 47-78. <https://doi.org/10.1002/047084647X.ch3>
  - Satyarup, D., Panda, S., Nagarajappa, R., & Mohapatra, U. (2023). Cyberchondria among information technology professionals of Bhubaneswar by using cyberchondria severity scale (CSS-15). *Roczniki Państwowego Zakładu Higieny*, 74(1), 83-91.
  - Shailaja, B., Shetty, V., Chaudhury, S., & Thyloth, M. (2020). Exploring cyberchondria and its associations in dental students amid COVID-19 infodemic. *Industrial Psychiatry Journal*, 29(2), 257-267.
  - Shailaja, B., Shetty, V., Chaudhury, S., & Thyloth, M. (2020). Exploring cyberchondria and its associations in dental students amid COVID-19 infodemic. *Industrial Psychiatry Journal*, 29(2), 257-267.
  - Starcevic, V., & Aboujaoude, E. (2015). Cyberchondria, cyberbullying, cybersuicide, cybersex: “new” psychopathologies for the 21st century?. *World Psychiatry*, 14(1), 97-100. doi: 10.1002/wps.20195
  - Svendsen, L. F. H. (2017). *Korkunun Felsefesi*. (Çeviren: Murat Erşen) İstanbul: Redingot Kitap
  - Şahin, M. (2019). Korku, kaygı ve kaygı (anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 117-135.
  - Tuna, D. C., Marakoğlu, K., & Körez, M. K. (2023). University Students' Cyberchondria and Anxiety Levels and Associated Factors: A Cross-sectional Study. *Turkish Journal Of Family Practice*, 27(2), 36-44.
  - Turan, H. (2022). İnternet Bağımlılığı ve Siberkondri. *Balkan Sağlık Bilimleri Dergisi*. 1(1), 21-27.
  - Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. 2023. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587) (Erişim Tarihi: 22 Mart 2024).
  - Vaizoğlu, S., Kirman, N., Kokanıklı, K., Haytaoğlu, S., İnöz, E., Koçyiğit, M., Elverici, O., & Güler, Ç. (2004). Diş hekimliği fakültesi 2. ve 5. sınıf öğrencilerinin diş hekimliği korkularının belirlenmesi. *Gazi Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, 21(2), 83-89.

- Wu, X., Nazari, N., & Griffiths, M. D. (2021). Using fear and anxiety related to COVID-19 to predict cyberchondria: Cross-sectional survey study. *Journal of Medical Internet Research*, 23(6), e26285. <https://doi.org/10.2196/26285>.
- Yalçın, İ., Boysan, M., Eşkisü, M. *et al.* (2024). Health anxiety model of cyberchondria, fears, obsessions, sleep quality, and negative affect during COVID-19. *Curr Psychol* 43, 8502–8519 <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02987-2>
- Yam, F. C., Korkmaz, O., & Griffiths, M. D. (2023). The association between fear of Covid-19 and smartphone addiction among individuals: the mediating and moderating role of cyberchondria severity. *Current Psychology*, 42(3), 2377-2390.
- Yücel, D., Aslan, H., & Arıcak, O. (2023). Psikolojik sağlamlığın psikiyatrik semptomlar sağlık kaygısı ve siberkondria ilişkisinde aracılık rolünün incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 11(3), 1684-1696.